

ד"ר מרדכי הלפרין

פרוייקט השו"ת הבינלאומי לרפואה והלכה – לקחים מהרחבת השירות לנושאים רגישים בחיי משפחה

ראשי פרקים:

- א. פרוייקט השו"ת הבינלאומי לרפואה והלכה
- ב. הרחבת פרוייקט השו"ת לנושאים רגישים בחיי משפחה
- ג. השתלמות רפואית הלכתית
- ד. המימון
- ה. רגישות בפרסום
- ו. הפעלת השירות לציבור – תוצאות

א. פרוייקט השו"ת הבינלאומי לרפואה והלכה

מכון שלזינגר מפעיל מזה כחצי יובל שירות מידע טלפוני בענייני רפואה, אתיקה והלכה. הקו הפתוח משרת רבנים, רופאים וחולים מכל רחבי העולם. הפרוייקט משתמש במערכת אינטרנט, אשר לה כתובת דואר אלקטרוני (דוא"ל), שמספקת הדרכה הלכתית מהירה וברורה, בנושאים רפואיים-הלכתיים. השאלות עוסקות במגוון רחב של נושאים: ענייני שבת, פוריות, חיים ומוות, ונושאים אחרים בהם אנו נתקלים בעולם המודרני. פרוייקט השו"ת הוא שירות חינם הניתן ע"י רבנים, פוסקים ורופאים הקשורים דרך קבע למכון, ומביא תועלת מעשית לרופא, לרב ולכל אדם הנזקק למידע בתחומי הרפואה, האתיקה וההלכה.

הדרך הפשוטה להפנות שאלות לפרוייקט השו"ת מכל מקום בעולם היא באמצעות כתובת הדואר-אלקטרוני irp@medethics.org.il. ניתן להפנות שאלות גם בפקס, בטלפון, בדואר רגיל או באמצעות כניסה לאתר המכון www.medethics.org.il. על השאלות עונים רבני המכון, המתייעצים, במקרים הקשים, עם גדולי הפוסקים.

ניהול מערכת שו"ת בינלאומית כרוך בקשיים לא מבוטלים. השואל, הפונה באמצעות הדואר-אלקטרוני, לא תמיד מזוהה ברמה האישית או ברמה הגיאוגרפית. במצב כזה הרב חייב לנקוט משנה זהירות בתשובתו כדי למנוע הכשלה של השואל, או ניצול לרעה של התשובה על ידי השואל. כבר היו דברים מעולם. אך גם כשהשואל תמים, לא תמיד ברורה לנו כוונתו, ועל

כך הרחבתי בנפרד¹. מצד שני, לגבי נושאים מיוחדים של רפואה והלכה, עשרות אלפי הפניות המגיעות למכון במגוון הערוצים, מדגימות את הצמא הנואש לעיתים, לדבר ה' – זו הלכה. משום כך כאשר הועלתה האפשרות להרחיב לתקופה של מספר חודשים את פעילות פרוייקט השו"ת גם לנושאים רגישים של חיי משפחה עמדנו בפני דילמה אמיתית. נמסר לנו כי מכון מפורסם שעמד לספק שירות מעין זה נסוג בכך עקב הרגישות הרבה של הנושא. נתקיימו על כך דיונים בישיבות הנהלה של המכון שנמשכו כמה חודשים בועדת משנה מיוחדת.

ב. הרחבת פרוייקט השו"ת לנושאים רגישים בחיי משפחה

נושאי זוגיות במערכת משפחתית נוגעים במהותם לשני בני הזוג, הן לאבי המשפחה והן לאם הבית. אפילו כאשר הליקוי הפיזי פוגע באחד מבני הזוג, ההשלכות של הליקוי הן על שניהם, והבעיה מוגדרת כבעיה של המערכת הזוגית. כתוצאה מכך, בעייה כואבת, שלעיתים קרובות נשארת כבושה בין בני הזוג, יכולה להיות בעיית התפקוד המיני במשפחה. ידוע כי חיי זוגיות תקינים הם יסוד בסיסי בקשר המאחד בין איש לאשתו, אף כי לא כולם זוכים לכך². הבעיה השכיחה ביותר בתפקוד הזוגי היא בעיית ליקויי הזיקפה, אימפוטנציה או אינ-אונות בספרות הרפואית, והידועה בלשון פוסקים כהעדר של "גבורת אנשים". כ-100 מליון איש בעולם סובלים מהבעייה שסיבותיה נרחבות: אורגניות ופסיכולוגיות, הנובעות בין השאר מנטילת תרופות, ממחלות כרוניות או נוירולוגיות שונות, מניתוחים מסויימים, טראומות, עישון, אלכוהול ועוד. הקושי לדבר על הבעיה והעדר כתובת נוחה להתעצות דיסקרטית גורמים לכך שבמשפחות רבות חושקים שיניים, נושאים בדומייה את סבלם, ונועלים אותה בחדרי חדרים. הבעייה, כמו דרכן של בעיות, אינה מתגמדת אם מתעלמים ממנה. היא לא קטנה אם מטאטאים אותה. ברוב המקרים מתעצמים מימדיה, היא מציקה יותר לשני בני הזוג, מכאיבה וזועקת, עד שלעיתים, הבועה האטומה שהם עוטפים עצמם בה – מתפוצצת בקול רעש. כל זוג שחוזה פעם את הדברים – יכול להעיד על כך בעצב.

לאור הצרכים המיוחדים בקרב הציבור הדתי והחרדי בנושא כל כך רגיש, הוחלט בכל זאת להפעיל פרוייקט נסיוני שכלל הרחבה ממשית של אפשרויות הגישה אל הרבנים המשיבים בנושאי התפקוד הזוגי. לשם כך הוקמה קבוצת תיגבור מובחרת של רבנים ותלמידי חכמים ממגוון המגזרים

1. מ' הלפרין, פרוייקט השו"ת הבינלאומי והבעייתיות במתן תשובה לשואל לא מוכר, אסיא סט-ע, 59-64, תשס"ב.

2. ראה שבת, קנב, א, "משים שלום בבית – בטל".

החרדיים והתורניים בישראל, ביניהם מחברי ספרי שו"ת בהלכה, ראשי כוללים ורבנים הידועים כפוסקי הלכה בקהילות ישראל. קבוצת התגבור השתתפה בהשתלמות תורנית רפואית מיוחדת. מטרת ההשתלמות היתה להציג את הצדדים הרפואיים הנוגעים לבעיות המיוחדות, בנוסף לחזרה ועיון בסוגיות הלכתיות קשורות.

ג. ההשתלמות הרפואית-הלכתית

ההשתלמות, בת 32 שעות לימוד, נמשכה ערב בשבוע במשך כחודש וחצי, וכללה בין היתר את הנושאים הבאים:

- בסיס פיזיולוגי של תפקוד מיני – 4 שעות לימוד ;
- רקע קליני בסיסי – 5 שעות לימוד ;
- גישות הלכתיות לבעיות פוריות ותפקוד מיני – 8 שעות לימוד ;
- הכרת רגישויות מיגזריות – 4 שעות לימוד ;
- אתיקה רפואית רלבנטית – 2 שעות לימוד ;
- החוק הקיים כולל ענייני אחריות מקצועית – 2 שעות לימוד ;
- הרחבות הלכתיות בנושאי שבת וכשרות – 7 שעות לימוד

סה"כ 32 שעות לימוד

בתחקיר שערכנו, הרבנים שהשתתפו בהשתלמות הביעו שביעות רצון והערכה רבה למאמצים שנעשו למענם. היו אף שטענו כי השתלמות מקיפה כזו היא חיונית לכל מורה הוראה, ולכן מן הראוי שתתאפשר גם לרבנים אחרים, שאינם קשורים לפרויקט ההרחבה. בעקבות זאת נבדקת האפשרות לקיים השתלמויות כאלה לציבור רחב יותר של רבנים.

ד. המימון

המימון להשתלמות התורנית-רפואית ולהרחבת פרוייקט "רבנים משיבים", התאפשר הודות לתרומה שהתקבלה מחברת התרופות פייזר (Pfizer), חברת התרופות הגדולה בעולם. חברת פייזר גלתה עניין מיוחד בהצלחת הפרוייקט, וגם בהמשך הקשר עם רבני הציבור הדתי והחרדי.

ה. רגישות בפרסום

עם גמר ההשתלמות, והתאמת מערכת שעות לרבנים המשיבים, הוחל בפרסום מסיבי של פרוייקט הרבנים המשיבים בעיתונות החרדית והדתית.

ברור לכל בר דעת, שבפרסום עם תפוצה ציבורית לא ניתן להשתמש בשפה המקצועית החדה. הנושא רגיש, ואין היתר לחשוף קהל נרחב במגוון גילאים לבעיות רגישות שאינן נוגעות ישירות לכל הקוראים.

לשם כך הוכן במיוחד נוסח מעודן שהגדיר את נושא כבעיות בתפקוד המשפחתי, נוסח שאפשר לזוגות הסובלים להבין במה מדובר ולפנות לשירות השוו"ת, בלא לחשוף קוראים אחרים למסרים שאינם ראויים עבורם.

שבועון חרדי מרכזי – "משפחה" שקיבל את נוסח הפרסום המוצע, העביר אותו לעיונו של תלמיד חכם מובהק, מהמקורבים לפוסק הדור. אותו תלמיד חכם שמכיר היטב את העבודה הרפואית-הלכתית של מכון שלזינגר, עבר בעיון על הנוסח, העיר את הערותיו, ואישר לפרסם את הנוסח המתוקן. הנוסח המוסכם הועבר גם לכלי תקשורת חרדיים נוספים. בפרסום הודגש בין היתר שפניה לייעוץ הלכתי או הלכתי-רפואי בתחום הרגיש של התפקוד המשפחתי, מתאפשרת כאן באופן דיסקרטי ונעשית במקום התואם את רוח ההלכה.

ו. הפעלת השירות לציבור - תוצאות

השירות הופעל במהלך חודשי הקיץ של שנת תשס"ד, ונמשך 13 שבועות. השירות הופעל בימים ראשון עד חמישי בשעות אחה"צ וערב, בין השעות 13:00 עד 22:00, בכל פרק הזמן שהוקדש לשוו"ת היו זמינים לפחות שני רבנים משיבים. השעות שבין 22:00 ל- 24:00 נשמרו לבירורים מורכבים יותר של הפונים, ישירות עם הרב מנהל הפרוייקט.

במשך השבועות הללו הגיעו 1,536 פניות מהציבור ובהם קרוב ל- 1,800 שאלות. הפונים היו גם גברים וגם נשים, גם אנשים מן השורה וגם רבנים ות"ח שביקשו ללמוד את הנושא כדי שיוכלו להבין ולסייע יותר לבני קהילתם. רוב הפונים העדיפו פניה דיסקרטית בלא להזדהות, ורק בודדים נהגו אחרת.

נושאי הפניות היו מאד מגוונים. חלק מהפונים בקשו סיוע ביותר מנושא אחד (לכן סיכום האחוזים להלן עולה על 100). אך תמיד נשמר בקפדנות כלל ברור: בכל מקום בו התרשמו הרבנים המשיבים שקיימת בעיה רפואית – הפונים הופנו לרופאים באזור מגוריהם.

50% מהפונים בקשו סיוע לפתרון בעיות בתפקוד המיני שבחי

המשפחה. 26% התמקדו בבעיות של "גבורת אנשים" ו-24% בבעיות אחרות בתפקוד של בני הזוג. חשוב להדגיש כי לא כל הבעיות היו קשורות רק לצד הגברי. הצטברו נתונים סטטיסטיים מפורטים יותר, שיפורטו בע"ה, לאחר עיבוד נוסף וניתוח הנתונים.

24% מהפונים בקשו סיוע לבעיות פוריות, הריון ומניעה. חלק גדול מהפונים לסיוע מעשי בנושאי פוריות, הופנו, למכון פוע"ה, שידוע בהתמחותו המקצועית וההלכתית בנושאי פוריות, ובאמצעי הסיוע המעשיים והיעילים אותם הוא מפעיל. מכון פוע"ה כדרכו, התמודד בהצלחה עם העומס המוגבר שהוטל עליו בהפניות אלה.

13% מהפונים בקשו סיוע לפתרון בעיות קשות של שלום בית. לאחר הקשבה ויעוץ ראשוני, הופנו פונים אלו לארגונים המתמחים בסיוע לבעיות שלום בית.

11% מהפונים בקשו יעוץ הלכתי בנושאים אחרים, והרבנים המשיבים עשו כמיטב יכולתם לעזור וללמד.

5% מהפונים בקשו מידע רפואי,

3% מהפונים חפשו סיוע למצוקה נפשית,

ול- 8% מהפונים היו שאלות בנושאים אחרים.

הרבנים המשיבים סייעו כמיטב יכולתם. לפי תגובות התודה שהגיעו זה לא היה מעט. בישיבת סיכום, הביעו הרבנים המשיבים את הערכתם לחשיבות שירות השו"ת המורחב. הם הוסיפו שגם ברמה האישית היתה להם תועלת לא מעטה בעצם החשיפה למידע המקצועי, כמו גם לרכישת הניסיון, הלימוד וההכרה בבעיות הכבושות המצויות בקרב הציבור הרחב. גם הבעות תודה ספונטאניות של מאות פונים הצביעו על כך שמדובר בשירות חיוני, והצדיקו את המאמצים שהושקעו ביישומו.

הרב אברהם דורי מבכירי הרבנים המשיבים, עמל על כתיבת מערכה הלכתית בנושא התפקוד בחיי המשפחה.

להלן מובא הפרק הראשון של המערכה, הדרן בסוגיא הבסיסית – מעמדו ההלכתי של הטיפול הרפואי בבעיות כח גברא.